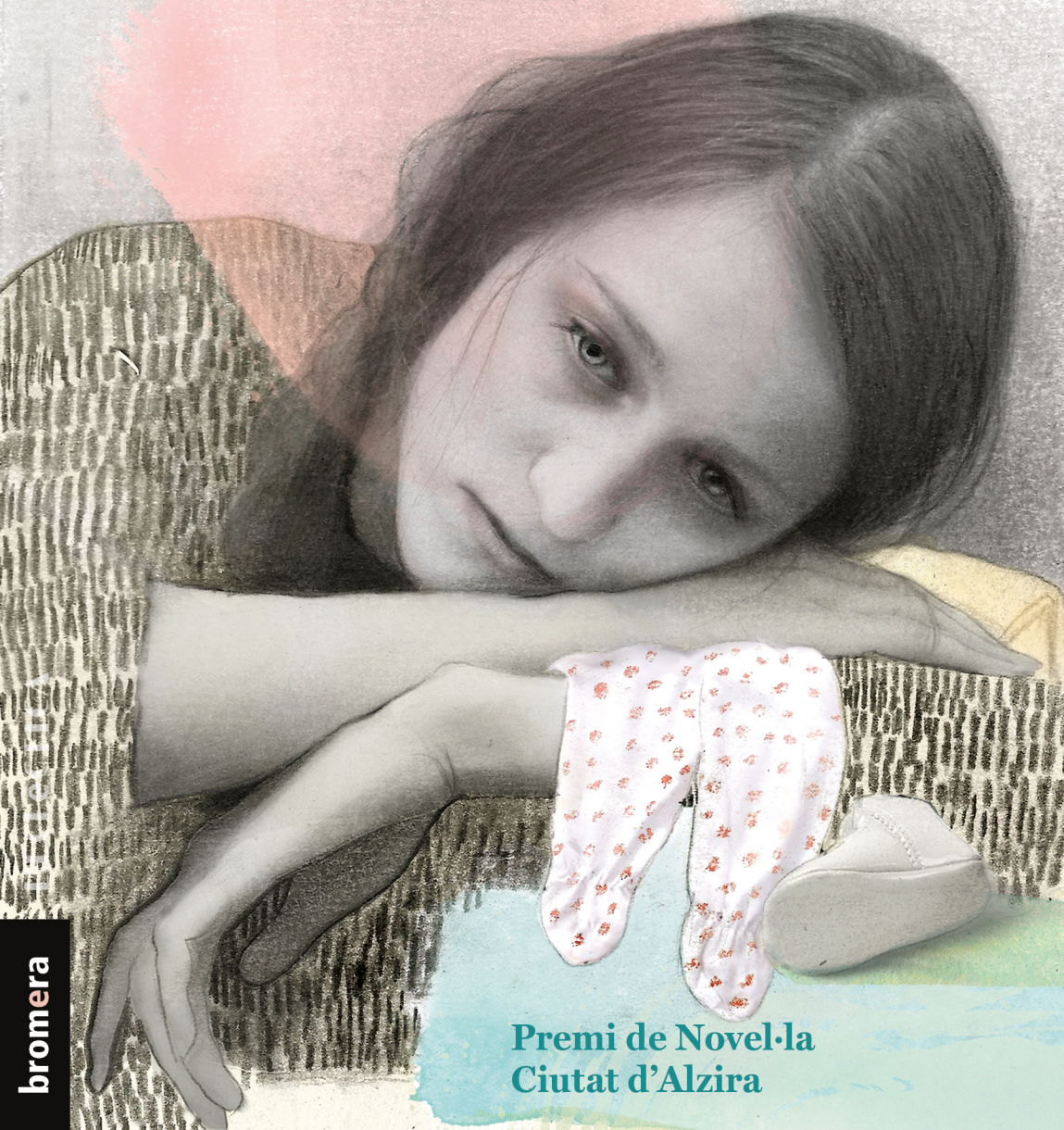


Vicent Usó
No sabràs
el teu nom



bromera

Premi de Novel·la
Ciutat d'Alzira

Carmeta arriba al turó on hi ha la creu de pedra i deixa la cistella en terra. Respira fondo. Tanca els ulls i se senya, de cara al cel. Després, els obri i observa el poble, un centenar de teulades roges sobre un penyal immens, un campanar, les restes d'un castell. Al peu, una vall amable, plena de bancals en plena producció i un riuet que, de tant en tant, porta un dit d'aigua. Més enllà, muntanyes plenes de carrasques i de pins i de fonts, i d'ocells i de cabres. I també de raboses i de senglars que alguna nit assalten les gàbies on dormen les gallines. I ací i allà un mas que fumeja. I camins que transiten cavalleries i veïns. Ensuma l'olor de fusta cremada que arriba de les cases. Per la banda de la Moleta s'acosta una nuvolada de plom. I bufa un ventet que talla l'alé. Però encara es veu el sol, ja pàl·lid, a punt d'amagar-se. Mira de nou cap a les teulades, que ara banya una llum suau del color del safrà. Torna a agafar la cistella i reprén el camí, ja de baixada. En pocs minuts, entra al poble, que sembla buit. Als carrerons, comencen a dominar les ombres. Una veu la interpel·la des d'una finestra.

—Ja tornes, Carmeta?

Arriba a casa, la tercera després de la revolta. Està en penombra. Fa olor de timó i de foc de carrasca. Saluda, però no li contesta ningú. Deixa la cistella al banc de la cuina. Agafa el poal i ix de nou al carrer. Puja lentament cap a la placeta de la font i l'ompli fins a dalt. A casa, l'aboca en una gerra. Hi torna dues vegades.

A la tercera, el pare l'espera a la porta. Ve del mas de les Òlibes, de treballar les finques que ha heretat de la família. Són quatre bancals bastant bons, que vol dir que donen per a passar

i prou. Hi cultiven cereal, garrofers, oliveres i fruiters. L'alé li put a cassalla.

–Demà pujaran els homes.

–Una altra vegada?

–No et queixes, Carmeta. Amb el que ens donen per les vedelles, passarem l'hivern.

–Em sap mal que les maten.

–Perquè no has passat fam com jo. Més que el porcell de sant Antoni.

–És com si se m'endugueren un germà.

–Si no els posares nom...

Les vaques pasturen en un tancat enorme que hi ha a la falda de la Moleta. Hi puja cada dia. Quan acaba la faena, s'asseu en una roca i contempla el posat solemne dels animals, la parsimònia amb què es mouen, l'atenció amb què no deixen de vigilar-la, especialment si és època de vedellar. N'ha passat compte des de menuda, i les coneix totes pel nom, i les vaques a ella. De tant en tant, se li acosten perquè els acarone el bescoll. L'endemà, quan puguen els homes, s'amagarà en un avenc i plorarà, i després farà recompte, s'han endut aquells i aquella altra, i defugirà la mirada quan es creue amb la d'una vaca que s'ha quedat sense jò nec. I durant uns dies tindrà el cor encongit i creurà veure'n les ombres en un clar del bosc. I s'endurà un ensurt.

Entra a la casa, aboca l'aigua a la gerra i deixa el poal a la vora de la pica. Guarda les herbes que ha collit al rebost i després puja al seu recambró. Furga sota el matalàs i en trau un feix de sobres. S'asseu al llit i pren una de les cartes. La llig. A poc a poc, molt a poc a poc. Movent els llavis. És molt breu, però ella a penes ha anat a escola. Només alguns dies esparsos: quan no hi havia res més a fer. La carta és de Daniel, el seu promés, que tampoc hi ha anat molt, per això té aquella lletra tan mala d'entendre. És l'última que ha rebut. Fa dues setmanes. Li diu que, quan

torne de fer el soldat, es casaran. I que, només puguen, fugiran del poble, que allà no hi ha futur. Que està fart de colgar-se enmig del fangar pudent de les porqueres. I de sentir cada matí com el fred li glaça la veu i el garganxó. I de passar hores i hores llaurant bancals a canvi de ben poc. I de tragar llenya amunt i avall, sempre carregat amb més pes del que pot suportar, perquè, després, els amos encara li discutisquen un duro de més o de menys. I tot, a canvi d'una misèria, si és que no plou i li toca passar la mà per la paret. Un company soldat li ha dit que al pla hi ha fàbriques que busquen gent i paguen bé. I que, si plou, la deixen caure, que cobrar, igual es cobra. I també escriu que la mar és immensa. I que no s'acostuma a navegar.

Els ulls se li han humitejat. Pren un mocador i s'eixuga les llàgrimes. Però no pot contindre el doll que comença a rajar. Estreny el feix de cartes contra el pit, mira el sostre, tanca els ulls. Bufa fort. Més fort. Les besa i les torna a guardar sota el matalàs. S'alça. Camina unes passes i torna a seure. I al cap d'un moment s'alça de nou. Noves passes. S'atura. Tanca els ulls. Mussita: coratge, Carmeta, coratge. A sota, sona una porta que es tanca. Sent que la mare la crida. Besa la carta, abans de guardar-la; i, després, una estampeta; i, en veu baixa, li demana que li done forces. A l'altra banda de la finestra, comencen a caure arabogues que, a l'instant, es transformen en volves de neu. Suaus. Lentes. El carrer s'enfarina. Passa un veí i deixa marcades les empremtes de les sabates. Però a poc a poc la neu les cobreix de nou. Com si no haguera passat ningú. La mare torna a cridar. Carmeta sospira encara més fort. Es torca la cara. Es mossega els llavis i comprova que el feix de cartes estiga ben amagat. Baixa lentament les escales.

—On t'havies posat? No em senties? Pela dues pataques.

Al foc, ja hi ha un perol. La mare hi aboca un ceba pelada, una carlota, un tros d'api, i Carmeta, un instant més tard, les

dues creïlles pelades. El pare alimenta la llar amb dos troncs de carrasca, que espeteguen fort.

–Marcel m’ha preguntat per tu, Carmeta. L’he trobat al bar. M’ha convidat a una cassalla.

–No vull saber res de Marcel.

–No sé per què. És millor partit que Daniel, que no té res.

–Però m’estima.

–També Marcel et va al darrere. Si no, per què creus que m’hauria convidat?

–No vull saber res de Marcel. A més, vosté sap que beu. I no li agrada treballar.

–Però té terres. Bones terres. T’imagines que poguérem ajuntar la nostra finca amb la seua. Tota la Moleta seria nostra.

–Em vol baratar per un terreny?

–No sigues descarada.

La mare escudella la sopa. Seuen a taula i xarrupen lentament, tots tres. El pare observa Carmeta de tant en tant, però ella no li torna la mirada. Es concentra en la sopa. No menja amb alegria. La carrasca ha pres i ja es nota l’escalfor. A fora, segueix nevant. Ara amb més insistència.

–No quallarà. Demà al matí només en quedarà algun rastre a les obagues. Això espere. Si no, no podran pujar els homes.

Ningú respon. Només se sent el dringar de les culleres contra els plats. La mare escura el seu i s’alça. Mira el toll de sopa al plat de Carmeta. Serveix la verdura bullida en una font, que encara fumeja. I punxa l’únic tros de carn i li l’escudella al pare.

–Hauries de fer-li cas. Amb Daniel, passaràs fam. I la fam és molt lletja.

Carmeta alça els ulls del plat. Els té rojos. Agafa aire i deixa la cullera a un costat.

–Els he de dir una cosa.

El pare atura el moviment de la cullera, que queda suspesa en l'aire, gotejant. Desvia la mirada i busca els ulls de la filla, que el defugen. La mare també la mira. Els dos amb la mateixa inquietud. Amb desconfiança. Però Carmeta abaixa els ulls. Respira fort. Durant un instant, només se sent l'espurneig del foc. A la fi, el pare fa un gest d'impaciència.

—Etic prenyada.

—Ai, Déu meu.

La mare es cobreix el rostre amb el davantal. Carmeta torna a mirar el cul de sopa que li resta al plat. El pare deixa caure la cullera a dins del seu i dona un colp de puny sobre la taula. Els esguits s'escampen per la fusta. El got de Carmeta tomba, però ningú no el recull. Un rosegó cau a terra. L'aigua corre cap a la vora. La mare, encara dreta, se senya, sanglota, no sap on anar. El pare s'alça de la cadira i pren Carmeta pel coll del vestit. Ella no es resisteix. Com una nina de drap, la sacseja.

—Ets una porca.

Els ulls del pare desprenen foc. La boca no para de repetir i repetir aquella frase, cada volta més a prop de la cara de Carmeta, que tanca els ulls i deixa lliscar les llàgrimes galta avall. Nota el pudor de cassalla. Els puntets de saliva sobre la pell. El toll que hi ha sobre la taula es precipita amb alegria sobre el terra.

—Miram, puta.

Carmeta obri els ulls, el mira. Però el pare la deixa caure sobre la cadira i se'n va de cara al foc. Hi llança un, dos troncs més, es frega el bescoll. La mare s'ha assegut per fi en un racó, amb el cap entre les mans, i plora. De tant en tant, se sent que es queixa.

—I ara, què dirà, la gent?

Carmeta respira fort. Per la boca. Es frega els ulls amb els dits, torna a esbufegar. Deixa la cullera a la vora del plat. Planta el got, s'adreça al pare.

–Escriuré a Daniel. Segur que els donen permís, en un cas així. Ens casarem i tindrem la criatura...

–Ho has buscat a propòsit, veritat?

Carmeta nega amb el cap. Sense convicció. Sense insistència. Té els tous dels dits sobre la taula, els ulls caiguts, la cara tensa. Dos llagrimotes li llisquen per les galtes. Inspira fondo. Parpelleja amb freqüència.

–Ves-te'n a dalt. No vull veure't.

Mira un instant el pare. Es torca la cara. Deixa el tovalló damunt de la taula i enfila escales amunt. De pressa. En silenci. Li arriben els sanglots de la mare, que cessen quan tanca la porta del recambró. S'asseu un instant al llit i trenca a plorar. Mira el sostre, la neu, el no-res. Recull el cap entre les mans. S'hi està una bona estona amb els ulls tancats. Sanglotant. Sent que parlen, a baix, però no els entén. Després, a poc a poc, es lleva la roba i es colga al llit. Amb la mà, busca sota el matalàs i torna a traure les cartes. Les prem contra el pit. Abans de tancar els ulls, mira per la finestra. La neu cau ara amb més força. No dormirà en tota la nit.

Encara no clareja, quan entra la mare.

–Prepara't, que marxem.

–On hem d'anar?

–No deus voler que ens quedem, en aquestes condicions?

La mare no la mira. Obri l'armari, en trau un mocador gran i l'estén sobre el llit. Lentament, agafa peces de roba, les plega i les deixa sobre el mocador.

–No em dirà on anem?

La mare calla. Faeneja. Carmeta es renta la cara al cossi. Mira per la finestra. Ja no neva, però el cel està enteranyinat. Es despulla lentament, asseguda al llit. Insisteix.

–A consultar el meu cosí.

–El capellà?

–El capellà. Ell sabrà què hem de fer.

–Però no viu a...

–A la Vila, sí.

–I...

–No tardes a baixar.

La mare ix de la cambra amb el cossi a les mans. Carmeta s'acaba de vestir. Baixa les escales. Lentament. Escrutant el silenci. Té el rostre entumit, devastat per la son i les llàgrimes. Escolta com si esperara detectar algun perill. Sent passes, renou. El pare és a baix. Carrega un fardell. No li torna la salutació. Ni tan sols la mira. Ix al carrer i torna a entrar. Entremig, se sent l'haca que renilla. Carmeta arriba al banc de la cuina. Hi ha una mica de pa, uns bocins de coca dolça. Estira la mà per agafar-ne un, però la retira abans. Beu un got d'aigua. Hi mulla un rosegó. Mira per la finestra. Hi ha més llum, però és una llum bruta.

–Anem?

El carro ja està aparellat. Carmeta pren el fardell. Mira el pare.

–Però el capellà no...

–A callar.

Pugen els tres en silenci. El pare al pescant i elles a dins. El pare bat les regnes, fa un crit. El cavall mou lentament, carrer avall. Al pas del carro, el tel de neu es va desfent. S'aturen a l'última cantonada del poble. El pare baixa i fa dos tocs a una porta. Obri un home rodanxó, galtaplé. Fa cara de son.

–On aneu, tan de pressa?

–El cosí capellà de la dona festeja l'aniversari de l'ordenació. Coses de família. Hi serà el bisbe i tot, així que no podem faltar. Sempre han sigut carn i unglà.

–Aneu tranquils. Ja passaré compte de tot.

–Seran pocs dies.

El pare torna a pujar al carro. Dona l'ordre i el cavall arranca. Sense pressa. Les rodes dibuixen dues línies paral·leles sobre la neu. Carmeta les observa en silenci, d'esquena al pescant. El sol comença a il·luminar les primeres façanes del poble, el campanar, el pany de paret del castell. És una llum rogenca, però molla, sense força. A les fondalades, contra les cases més baixes, s'han assentat bancs de boira. El poble sembla que sure entre núvols, com una aparició. A ponent, hi ha una broma aspra, mig desfeta.

El viatge dura dos dies. Ja no torna a nevar. El cel s'aclareix i el sol els calfa. Fan via en silenci. Lentament. El pare, al pescant, amb les regnes a la mà. La mare, ara l'acompanya, ara s'asseu sota l'envelat. A penes parlen, entre ells. I sempre en veu baixa. Carmeta seu amb les cames repenjades, mirant enrere. S'aturen només per menjar. Alguns bocins de pa. Una mica d'embotit. I aigua. Ho fan en silenci, i cadascú mira en una direcció diferent.

Els pobles són cada volta més grans. Alguns s'arrapen a la muntanya. D'altres, s'estenen pel pla. Veuen algun castell i moltes granges. Com més va, més gent troben. Alguns saluden al passar. El pare, si els veu, els torna la cortesia sense ganes. Passen un pont enorme. I veuen, a sota, un riu d'aigua verda. Enmig del pont, un rètol anuncia que entren a la Vila. De seguida es veu que és més gran que tots els pobles que han deixat enrere. L'envolten camps immensos de tarongers. Als marges dels camins, fa temps que hi troben piles de caixes i homes que cullen els fruits. Fa una olor forta que els és desconeguda. A l'entrada, hi ha una renglera de magatzems i de fàbriques. I molt de soroll. Miren els blocs de pisos on s'amuntona la gent. Miren el trenet de vapor que, en poc de temps, deixarà de circular. Miren els cotxes, que encara no abunden, i miren els carrers que fa poc han començat a asfaltar. Superen les primeres cases i el pare ha de baixar a informar-se. S'adreça a un vell que seu a la porta de

casa. Vesteix brusa negra. I boina. I plega un cigarret amb els dits. Li diu bon dia i li ho explica. L'home alça la vista. Abans de respondre, mulla el paper amb els llavis, comprimeix el cilindre i li bota foc. Exhala el fum lentament. Després, s'alça, li posa la mà al muscle i l'invita a caminar unes passes. Assenyala un grup de naus.

–L'església és la tercera.

–No és bona de distingir.

–Ja no es fan esglésies com les d'abans.

–Ni esglésies ni res.

–Això mateix.

La façana de l'església és idèntica a les dels magatzems de la vora. Llisa. Amb finestres a dalt i una portalada gran. En un costat, hi penja una creu immensa. Damunt, un rètol despintat anuncia que el temple està dedicat a sant Lluç Evangelista. El carro s'atura davant mateix. La porta està oberta. Entren, el pare davant i elles darrere. El pare mulla el dit en la pila baptismal i li l'ofereix a la mare. Només a la mare. Però ella fa el gest que el pare no ha volgut fer. I Carmeta pren l'aigua dels dits de la mare i se senya també. El pare les mira com si hagueren comés un sacrilegi. Però no diu res. Es gira i busca la sagristia. L'església no fa aspecte de temple, sinó de fàbrica. És una nau alta, amb vidres rectangulars a la part superior de les parets laterals. Els bancs són vells. El terra, de formigó. Les parets fa temps que reclamen una mà de pintura. I fa fred, a dins. N'hi ha poques figures de sants. I l'altar és auster. El presideix una estàtua d'escaiola pintada que representa un home barbut entre núvols i en companyia d'un bou. D'un cap de bou, en realitat. L'home deu ser sant Lluç i mira el cel. El bou, en canvi, mira enfront. Als dos costats, cremen uns ciris. La capçalera s'afona entre dues cambres. La de l'esquerra té la porta tancada. L'altra, no. S'hi adrecen. L'estança és menuda i, a dins, hi ha pocs mobles. Una

còmoda, algunes perxes amb roba de capellà, algunes cadires. Una dona endolada lleva la pols d'un armari. Se sent la remor d'una ràdio. La dona canta en veu baixa la cançó. El pare li diu bon dia i la dona se sobresalta.

–Busquem el mossén. Som família.

La dona els observa un instant. Primer al pare; després, a elles. No és una mirada innocent. Es pren un temps per respondre. A la fi, els indica una porteta fosca. L'única que n'hi ha. El pare li dona les gràcies i ordena les dones que el segueixquen. Fa dos tocs i una veu els diu que passen. La dona apaga la ràdio i es posa a faenejar ran de la porta. L'obrin. I el pare li diu a la mare que passe primer. Els ulls blaus del mossén s'il·luminen en veure la cosina.

–Mare de Déu Senyor, què feu vosaltres per ací?

S'adreça a la mare, primer. Li pren la cara entre les mans. Somriu obertament. La besa a les galtes. El somriure de la mare és forçat. Fa el gest de reprimir el plor. El capellà l'abraça. Després, li dona la mà al pare. Besa la neboda.

–Estàs feta una dona. Però seieu.

Assenyala les dues cadires. S'excusa que ha d'anar a buscar la tercera. De poc no entropessa amb la dona de negre, que agrana a tocar de la porta. Ofereix la cadira a Carmeta, que s'ha quedat sense. I obri els braços, invitant-los a parlar. Però els visitants fan cara de mort. Cap dels tres li torna el somriure. Cap dels tres alça la mirada de terra. El pare s'escura la gola. La mare força un somriure trist. Carmeta prefereix evitar-lo. El capellà mira els rostres abatuts, els ulls que cauen. I mira també la porta. A la fi, es repensa i els convida a anar a casa. La dona de negre els veu marxar amb gest de ressentiment. Deixa la granera, es lleva el davantal i guarda els estris de neteja. Renega que ja n'hi ha prou, per avui. I, amb el peu, torna a escampar el pilotet de pols que acaba de formar. De camí, el capellà s'interessa per les coses

del poble. Pregunta pels coneguts, per les vaques i les finques. Li respon sempre el pare. I sempre amb paraules curtes. Amb frases breus. La mare assenteix en silenci. I Carmeta no sap on mirar. Giren la cantonada i de seguida estan a casa.

Mossén Portolés és un jove ben plantat. Alt i corpulent com un sant Pau. Ben paregut, tot i el floc blanquinós que li altera la foscor dels cabells. Els du retallats amb gust, curts, ben pentinats i també una mica greixosos. Té una boca tova i un somriure seductor. I el rostre allargat, de trets suaus, que el fa semblar molt jove. I unes ulleres de pasta que no ha triat a l'atzar. Algunes feligreses diuen que s'assembla a un galant de comèdia. Fins i tot li han tret de malnom Cary Grant. I, quan posen alguna pel·lícula d'aquell actor al cinema, es miren entre elles i riuen per sota del nas. El mossén obri la porta de casa, deixa les claus en un penjador i, abans d'invitar-los a passar, es mira de reüll en l'espill de l'entrada.

Els fa seure al menjador. Hi ha un moble ple de llibres. Un balancí. Una butaca d'orelles. Una taula gran, sis cadires. I un gran quadre que representa una masada als peus d'una lloma.

—El reconeixes? És el mas de les Òlibes. L'he pintat jo, què et sembla?

La mare força un somriure, però el capellà ja no hi és. Torna de seguida, amb uns rotllets d'anís. Els fa la vídua que s'ocupa de netejar l'església, els informa. I deixa sobre la taula una botella d'aiguardent. Se serveix una mesura i n'ofereix al pare, que no s'hi nega. El somriure discret ha desaparegut del seu rostre. Finalment, seu davant d'ells, a la butaca d'orelles. Fa un glop d'aiguardent, posa les mans sobre les cuixes i s'incorpora una mica. Els invita a parlar.

El pare fa un glop. Respira fort. S'aclareix la gola i, no sense dubtar, mira el capellà.

—La xiqueta s'ha ficat en un mal pas.

Mossén Portolés mira Carmeta, que no ha alçat la vista en tot el temps. Mou el cap, estreny els llavis. El blau dels ulls ja no és amable. Ara sembla la flama d'un foguer de gas. No diu res. Deixa que el pare desgrane els detalls. La mare tampoc obri la boca, però va corroborant amb el cap. I els rotllets no els toca ningú.